

Пише др Тодор ПЕТКОВИЋ

ЕКОНОМСКО РАТОВАЊЕ И ПОСЛОВНА ШПИЈУНАЖА
У ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

НОВА СЛИКА СВЕТА

Глобализација као светски процес разоткрива чињеницу да је дошло време економског рата и пословне шпијунаже, уместо историјски наслеђених сукоба регионалног и субрегионалног карактера, што је посебно значајно за земље у транзицији, према томе, и за националну привреду и војни сектор Србије и Црне Горе.

Политичке и економске промене на крају хладног рата замениле су дотадашњу биполарност процесима мултиполарности и фрагментације. Тиме је под упитник стављен до тада важећи концепт националне безбедности, а с њим и будућност класичне обавештајне делатности као једног од њених најснажнијих ослонаца.

Национална безбедност данас се више заснива на економској него на војној моћи, јер се и равнотежа моћи у свету све више помера од државе ка великим транснационалним компанијама. Оне данас постају све значајнији чинилац међународних збивања. Ради остваривања својих стратегијских планова и интереса оне оснивају сопствене мреже информација, знања и обавештавања. Своју безбедност и опстанак заснивају на способности да обезбеде приступ потребним ин-

формацијама, да их обраде и претворе у знање помоћу којег правовремено формирају став и доносе стратешке одлуке.

Земље у транзицији су, стога, принуђене на блиску сарадњу приватног и јавног сектора привреде, што имплицира развитак економских информација, које могу да користе у промовисању националних и реформи светског тржишта, укључујући и одбрану од поробљавања националних суверенитета.

Пословни шпијуни „краду“ националне економске податке, да би на основу њих профитирала индустрија развијених земаља и тиме транснационалним компанијама омогућила реализацију производног арсенала глобалистичке стратегије за економско поробљавање привреда земаља у транзицији. У том оквиру познате су тзв. паукове економске мреже, које чине по-

словно тројство индустријских грана, банака и осигуравајућих корпорација. То стратегијско чврсто језгро индустријски развијених земаља одлучује о фундаменталним националним правцима развоја у оквиру мондијализације економије.

ОФАНЗИВНА СТРАТЕГИЈА НАТОА

Педесетогодишње трајање хладног рата било је одраз, поред осталог, и делотворности блоковских војних савеза. С распадом СССР-а распао се и Варшавски уговор, али је НАТО остао. У прилог опстанка НАТОа ишла је и процена земаља чланица да би од распуштања те војне силе имали много више штете него финансијских уштеда. Наиме, није тајна да је највећи профит и најбржи обрт капитала постизан управо производњом и извозом наоружања и војне опреме.

Уз то, војноиндустријски комплекс вукао је за собом и цео спектар савремених технологија и производа за цивилне потребе. Отуда је сасвим логично да НАТО тражи разлоге и место свог садашњег и будућег опстајања и развоја, без обзира на то што су радикално промењени услови због којих је створен и у којима је сазрео. НАТО, дакле, има стратегијски значај у

СВЕТСКА ДОМИНАЦИЈА

Ново схватање безбедности, које подразумева слободан приступ и контролу сировина, енергије и слободан приступ тржишту, баца у прошлост традиционални систем безбедности појединачних држава, који је, у првом реду, подразумевао јачање њихове одбрамбене моћи. Отуда се у Европи веома ажурно спроводи план контроле наоружања и јачине војске и полиције појединих држава.

Сједињене Америчке Државе, у улози светског лидера, претендују на преузимање улоге спољне безбедности за све регионе света. У односу на Европу, циљ Америке је атлантски оријентисана Европа, која је, у суштини, камуфлажа за доминацију над њом. И не само то, Америци треба Европа која је интегрисана у амерички културни, економски, безбедносни и политички простор. То је оно чему Америка неминовно тежи, како би усталичила своју светску доминацију.

остваривању националних интереса западноевропских држава и САД, у првом реду економских, јер су одбрамбени интереси, у новим условима, прешли у други план. Због тога се чланице НАТОа грозничаво напрежу да што брже и боље изврше доктринарне и практичне организационе промене „у свим регионима света“, односно „новог светског поретка“.

Први и основни разлог интензивирања америчке офанзивне стратегије (националне и војне) јесте економске природе. Сједињене Државе грозничаво настоје да искористе распад СССР-а и саме створе нови распоред снага у свету, тако да им нико не угрожава глобалне економске, финансијске и политичке интересе у светским размерама. Да би се учинио заокрет и остварио престиж и над другим земљама, амерички капитал је, као и до сада, проценио војноиндустријски комплекс као најкоњунктурнији за његову експанзију. Због тога је смишљена нова стратегија, која ће подстицати и помагати многобројне ратне сукобе широм света, али које ће контролисати њихови творци да не би дошло до већих регионалних или светског сукоба.

Ти сукоби названи су „сукобима ниског интензитета“ и намењени су земљама некадашњег трећег света, али и унутрашњим сукобима у вишенационалним и вишеконфесионалним заједницама. Њиховим дељењем настаје мноштво државица којима је неопходна сопствена војска, али и заштита од НАТОа.



Сви ти процеси праћени су снабдевањем наоружањем и војном опремом, чиме се запошљава профитабилна индустрија извозника капитала. При томе, НАТО наступа као претходница, чувар и заштитница ширења капитала западних моћника.

Питање је само да ли су интереси Запада јединствени или су и они парцијализовани. По свему судећи, приоритет имају амерички интереси. Зато, где год буде доведено у питање остваривање тих интереса, прети и војна интервенција. Осим тога, угрожавања америчких („мировних“) интереса може да се прогласи у сваком региону света, већ према томе како се помера фронт таласа интереса.

КАПИТАЛ НЕМА ОТАЏБИНУ

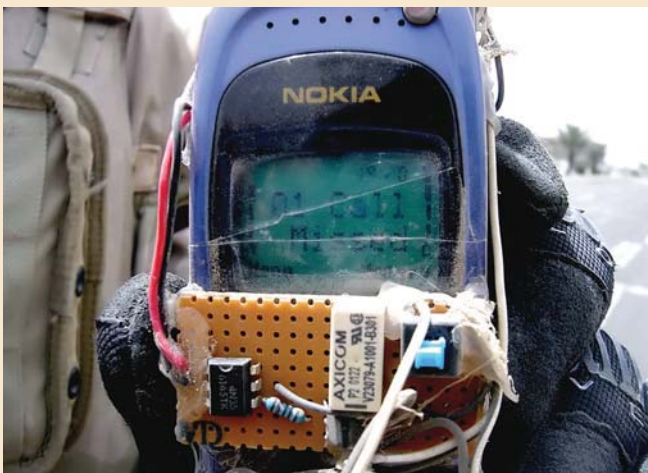
На глобалном плану у истом правцу делују представници транснационалних компанија и најмоћнијих држава које иза њих стоје. Оне посредством отворених и транспарентних регионалних, па и интерконтиненталних интеграција вежу за свој програм мале, недовољно развијене, па и средње развијене земље и чине их зависним. Транснационалне компаније, односно њихов капитал, избацио је паролу „капитал нема отаџбину“, чиме се означава неограничен домет стратегије глобализма. Отуда је излишно питање какав интерес имају Сједињене Државе, на пример, на Балкану (у Босни, на Космету), код су оне, као и друге западне земље, у служби мултинационалног капитала који нема граница. Зато се с правом може закључити да је основа њихове националне идеологије у превазилажењу раније сарадње између националних држава. То подразумева стварање отворених друштава и постепено укидање постојећих граница, али тако да се безгранично распростире цивилизација западног друштва.

Дириговањем економским развојем недовољно развијених, па чак и средње развијених држава, транснационалне компаније могу да изазивају и унутрашњу дестабилизацију друштва, као услов и увод у капиталну промену друштвено-политичког састава и, аналогно томе, међународног положаја тих земаља. Тиме се објашњава зашто ММФ, Светска банка и друге финансијске институције Запада условљавају правац и ток привредних реформи у земљама које зависе од тих кредита. У остваривању глобалних интереса транснационалних компанија инструментализују се и УН, које имају ауторитет у глобалним размерама, али им недостаје ефективна сила. Отуда се институције УН упрежу у кола остваривања интереса Сједињених Америчких Држава. На тај начин се заобилази, као неефикасан, Савет безбедности УН, а његову улогу практично преузимају организације транснационалних компанија, чиме се приватизује организација светске безбедности.

Истина, у односу на колонијални период ситуација се променила утолико што више није увек неопходно да се земље предмети доминације поразе оружјем, освоје и њима загосподари. Довољно је да се постигне монопол на тржишту робе и привредних сировина, а у последње време да се потчине давањем зајмова који се не могу вратити и за чије се одлагање плаћања постављају све крупнији политички и идеолошки услови.

Претња силом и повремена употреба силе, сем тога, обезбеђују готово безусловну послушност. Постоји арсенал средстава која једна суперсила примењује да би наметнула своју вољу: од политичког маргинализовања до ускраћивања привредних привилегија, финансијске и потпуне економске блокаде, па све до оружаних удара ако је жртва упорна и „неразумна“. Најзад, економска моћ је најпоузданије мерило снаге једне земље, сви други облици моћи су њене функције.

Коришћење економских средстава за политичке и војне циљеве је веома разноврсно: ограничење, забрана и контрола увоза и извоза, односно примена санкција – да би се ослабила економска и војна моћ противника; пружање економске, техничке и војне помоћи – да би се учврстило савезништво; уцене и претње забраном, па и сама забрана даљег пружања економске (првенствено финансијске), техничке и војне помоћи – да би се земље примаоци принудиле на послушност и одустале од мера и акција које нису у сагласности с политиком и стратегијом земље испоручиоца; покушаји економског и технолошког потчињавања економски



ЕНИГМА ЕВРОАЗИЈЕ

Огроман и геополитички флуидан простор средње Евроазије (где у 25 држава живи око четиристо милиона становника, а готово све су етнички и верски хетерогене) јесте подручје потенцијалних великих изазова, па и могућих ратних сукоба и насиља у наредном периоду. На том се подручју Америка и међународна заједница могу суочити са изазовом који би знатно надмашио кризу у некадашњој Југославији.

Кључни значај има и геостратешко питање Кине као велике силе. Питање Кине као регионалне силе није само ствар једноставног потврђивања неке пароле, већ је суштина у томе колико је велику зону кинеског утицаја Америка спремна да прихвати као део политике успешног увођења Кине у светске послове? За Америку Кина је и даље супарник, а не стратешки партнер.

УЛОГА САД

За многе аналитичаре међународних односа 11. септембар 2001. јесте преломни датум у успостављању нове фазе међународних односа, у којој се тероризам појављује као највећа опасност.

Како су Сједињене Америчке Државе највише биле изложене терористичком деловању, предузеле су најодлучније кораке у стварању антитерористичке коалиције и кажњавању терориста и оних с њима повезаних држава и покрета. Својом политиком, пропраћеном војном силом, Америка је неспорно униполарни лидер који има довољно могућности да делује како хоће, када хоће и против кога хоће (СРЈ, Авганистан, Ирак). Ни резолуције Савета безбедности ОУН, ни солидарност савезника из НАТОа нису потребни да би Америка постигла оно што жели и што сматра исправним.

Супротстављање таквом моделу униполаризма је евидентно. Више великих земаља: Русија, Кина, Индија, Француска, Немачка и друге, хтеле би да виде мултиполарни свет, у коме има простора за шира договарања на врху и где Америка може бити једна од водећих сила – никако не једина. Међутим, због низа економско-финансијских, војних, технолошких и политичких чинилаца, у овом тренутку та жеља за мултиполаризмом остаје само евентуална коректура за америчко униполарно деловање и вођство.

слабијих и мање развијених земаља, у чему посебну улогу имају транснационалне компаније, итд.

ИНФОРМАЦИЈА – КЉУЧНИ ЕЛЕМЕНТ УСПЕХА

У новије време, посебно после распада Совјетског Савеза и завршетка периода хладног рата, водеће светске силе, које настоје да се одрже у економском врху повлашћених, присиљене су да, поред бављења класичном шпијунажом, одвајају све већа материјална средства и људске ресурсе за пословну (која обједињава термин индустријска и/или економска) обавештајну делатност, односно пословну шпијунажу. Она се, за разлику од класичне шпијунаже, бави сакупљањем економских података, анализа и информација о технологији, пословним везама, ценама, те о финансијским плановима ривала или клијената, а све ради надвладовања конкурената у потрази за новим тржиштима или надметања за нове послове и сузбијања конкуренције на светском тржишту.

У новој логици доминације у контроли тржишта развила се и изузетна потреба да се овлада знањима у свим његовим видовима, јер је економска утакмица непрекидна. Чврста повезаност и међузависност привреда свих земаља у свету, конкуренција која стоји изнад свега тога, условили су развитак пословне шпијунаже до невероватних размера. Зато је информација данас кључни елемент успешности сваког, па и економског посла. Значај праве, проверене и правовремене информације у данашњим економским односима равна је значају капитала, који је уложен у неку економску операцију.

На основу да сада изнетих чињеница, може се закључити да глобализација, као светски процес, разоткрива чињеницу да је дошло време економског ратовања и пословне шпијунаже, уместо историјски наслеђених сукоба регионалног и субрегионалног карактера, што је од посебног значаја за земље у транзицији, према томе, и за војни сектор. ■

У следећем броју:
ГЛОБАЛНА ИМПЕРИЈА

КАЛЕНДАР

4. октобар 1957.

Полетео „Спутњик 1“, први вештачки сателит у земљиној орбити.

6. октобар 1915.

Артиљеријском ватром по првој линији српских положаја, у 14 часова, почела је трећа офанзива против Србије у Првом светском рату. Удруженим немачким, аустроугарским и бугарским трупама командовао је маршал Аугуст Мекензен.

8. октобар 1912.

Црна Гора је објавила рат Турској. Сутрадан је једна црногорска чета напала турски положај, чиме је почео Први балкански рат.

8. октобар 1918.

Оснивањем Народног вијећа Словенаца, Хрвата и Срба завршен је процес формирања централног представничког тела југословенских земаља у Аустроугарској. Темељни политички програм тог већа био је „једињење свих Словенаца, Хрвата и Срба у народну, слободну и неовисну државу Словенаца, Хрвата и Срба, уређену на демократским начелима“.

9. октобар 1934.

Хрватске усташе, италијански фашисти и припадници бугарског ВМРО-а извршили су у Марсељу атентат на краља Александра Карађорђевића.

14. октобар 1941.

Немачка војска је у СССР-у заузела Калињин и Ржев.

14–15. октобра 1946.

Реагујући на пресуду Врховног суда Хрватске, којом је загребачки над-бискуп Алојзије Степинац осуђен на 16 година затвора, папа Пије XII издао је декларацију којом је наређено да се из Римокатоличке цркве екскомуницирају сви који су одговорни за суђење Степинцу. Декларација се у првом реду односила на Јосипа Броза Тита.

15–21. октобра 1941.

У Краљеву и Крагујевцу немачке окупационе власти стрељале више хиљада људи од 15 до 60 година старости. У Краљеву је од 15. до 18. октобра стрељано 1.736 мушкараца и 19 жена. У Крагујевцу је 21. октобра стрељано 2.300 људи, а међу њима и 144 деце млађе од 16 година.

ШТАМПА

НАРОДНА АРМИЈА

ЧЕТИРИ ДЕЦЕНИЈЕ ИЗЛАЖЕЊА

„Настављајући традиције билтена Врховног штаба НОВ и ПОЈ и целокупне наше ратне војне штампе, први број ‘Народне армије’ штампан је 2. октобра 1945. године. У протеклих четрдесет година ‘Народна армија’ је изашла у 2.412 бројева, у укупном тиражу од око 160 милиона примерака.“

2. октобар 1985.

FRONT

АТЛЕТСКИ ШАМПИОНАТ АРМИЈА
БАЛКАНСКОГ САВЕЗА

„Два дана срчаних и мушких борби између атлетичара армија Грчке, Турске и Југославије била су у правом смислу речи спортски догађај за главни град Македоније. Преко десет хиљада гледалаца (рекордан број за овакве приредбе у Скопљу) присуствовало је једној изванредној спортској манифестацији.“

7. октобар 1955.

ВОЈСКА

ГЕНОЦИД НАД СРБИМА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

„Тренутно, на простору бивше БиХ, муслиманске и хрватске снаге држе у затворима и логорима око 50.000 Срба, углавном жена и деце, док је око 10.000 Срба убијено.“

8. октобар 1992.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

Прослава ослобођења Београда.
20. октобра 1945. годинеФОТО
АЛБУМ

Припремио Радован ПОПОВИЋ



ПЛАМЕНО СЕЧИВО

Илија Бирчанин, „обор кнез испод Медведника“, стекао је још за живота славу, те су га биографи описиван као „витеза на коњу и оружју“.

Да би спречиле дизање устанка, дахије су у Београдском пашалуку, у сечи кнезова, међу првим виђенијим Србима погубили Илију Бирчанина. Ухвативши га на превару, заједно са ваљевским кнезом Алексом Ненадовићем, Мехмед-ага Фочић их је обојицу погубио у Ваљевоу, 4. фебруара 1804. године.

Остало је забележено да се и сам дахија Фочић дивно Бирчаниновом јунаштву и одважности:

„А кад нама порезу донесе, под оружјем на диван изађе, десну руку на јатаган метне, а лијевом порезу додаје, Мехмед-ага, ево ти пореза... Ја порезу започнем бројати, а он на ме очима стријељати, он је паша, а ја сам субаша“.

Таквог га је, „у богату руку и оружју“, 1938. године, на платну у атељеу Војног музеја овековечио сликар Лукијан Бибић.

Претпоставља се да је сабља Илије Бирчанина из 18. века, ратни плен, а судећи по изгледу припадала је неком од

турских великодостојника. За једну такву сабљу у свом раду „Старинско оружје“ Вејсил Ђурчић наводи да је припадала Смаил-аги Ченгићу, те да се налази у Земаљском музеју у Сарајеву. Сабља Илије Бирчанина је турског типа, са дршком у облику луковичасте главице и челичним масивним сечивом у облику таласастих језичака пламена, по чему је уобичајен назив „пламено сечиво“. Са једне стране сечива, у шестокракој звезди, златом је тауширан цитат из Курана, који у преводу гласи: „Помоћ од Бога и победа је близу“. Корице су од црне шагринске коже, са глатким месинганим оковом, а за две алке закачен је каиш од црвеног уплетеног гајтана, са два медалјона и кићанкама.

Сабља је сачувана у породици нашег великог сликара Паје Јовановића. Приликом пресељења из Париза у Минхен, он је сабљу поверио на чување свом брату Стеви Јовановићу. Након сликареве смрти, његов брат је ту драгоцену реликвију послао, посредством рођаке Соје Јовановић, на дар Војном музеју у Београду, 9. јануара 1965, ценећи да је сабљи место у Отаџбини. ■

Анђелија РАДОВИЋ



Сабља Илије Бирчанина